G.L.C.TIHON
Tongka, zuid-en Oostkust
van Borneo.

XXII:-
269

REPUBLIŠKA KMETIJSKA KNJIŽNICA

TO

PERPUSTAKAAN NASIONAL

TONGKA.

TO

Zuid- en Oo

G. L.

Gepensioneerd Kapitein d

S A

G. C.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

TONGKA,

Zuid- en Oostkust van Borneo,

DOOR

G. L. C. TIHON,

Gepensioneerd Kapitein der Infanterie van het Oost-Indische Leger.

SAMARANG.
G. C. T. VAN DORP.
1862.

XXII 259
BAT. GENOOTSCHAP VAN KENW.

Item Id: 0910 223358
PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.
Tanggal : 5 Maret 2012
No. Induk : 19804/PN-MUSEUM/'12
BIB - ID : 000-43699160
Beli / Hadiah : Ex. Museum

Gedrukt bij G. C. T. VAN DORP, te *Samarang*.

De velerlei gissing
Tongka, *hoofdzakel*
en in den daaropvo
die sterkte plaats g
togt te beschrijven e
Tot die der beide
van den Kapitein
sterking oprukte, ka
melding van hetgeen
omtrent de kolonne
mij gedane mededeel

POERWOREDJO, 1

2 3358
NASIONAL RI.
aret 2012
N-MUSEUM'12
13699160
eum

VOORBERIGT.

De verlerlei gissingen en verhalen omtrent den laatsten togt naar Tongka, *hoofdzakelijk omtrent datgene, wat op den* 8sten *November en in den daaropvolgenden nacht des vorigen jaars vóór en nabij die sterkte plaats greep, noopten mij mijne herinneringen van dien togt te beschrijven en in het licht te geven.*

Tot die der beide kolonnen behoord hebbende, welke onder bevel van den Kapitein DE ROIJ VAN ZULJDEWIJN *naar genoemde versterking oprukte, kan ik alleen eenigzins uitvoerig zijn bij de vermelding van hetgeen die kolonne betreft. Het weinige, wat door mij omtrent de kolonne* VAN VLOTEN *wordt medegedeeld, berust op enkele mij gedane mededeelingen.*

POERWOREDJO, 17 Mei 1862.

DE SCHRIJVER.

DORP, te *Samarang*.

Aan den regter
der *Barito*, hoog o
muiteling Anta-Sar
sterking teruggetrol
Herhaaldelijk po
elke onderneming
vorst zich binnen z
Zoo rukte in de
aan eenen zijtak der
op, onder aanvoer
Schuak, met doel
lende noodlottige o
dagen het plan van
pen door de *Aijoe-r*
onverrigter zake ter
Eene tweede onde
maand Augustus be
en gedurende welke
Sten dier maand,
heel onverwachte vi
werd, voldeed ever
Laijang teruggekeerd
kompagnie van het
tein de Roy van Zu
eenige weinig belang
de gezamentlijke tro
trokken, en de Ma
het bevel over de te
magt tijdelijk aan g
In het begin der
Vloten met een vi
Inlandsche soldaten

(1) Eene Nederlandsche
(2) Eene linker zij rivier
(3) Eene tusschen de *Patt*

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Aan den regter oever der *Mantallat*, eene linker zijrivier der *Barito*, hoog opwaarts van hare monding, had de hoofdmuiteling Anta-Sarie zich binnen eene ruime en hechte versterking teruggetrokken.

Herhaaldelijk poogden wij hem aldaar aan te tasten; doch elke onderneming daartoe mislukte, en waande de oproerige vorst zich binnen zijn *Tongka* onverwinnelijk.

Zoo rukte in de maand Mei 1861 uit *Tameang-Laijang* (1), aan eenen zijtak der *Pattij-rivier* (2), noordwaarts eene kolonne op, onder aanvoering van den Majoor der Infanterie C. A. Schuak, met doel *Tongka* over land te bereiken; doch verschillende noodlottige oorzaken deden na eenen marsch van elf dagen het plan van den togt veranderen, en keerden de troepen door de *Aijoe-rivier* (3) naar de hoofdplaats *Bandjermasin* onverrigter zake terug.

Eene tweede onderneming, onder dien Hoofd-Officier, in de maand Augustus beproefd, waarvan *Tongka* het einddoel was, en gedurende welker begin de overwinning der onzen, op den 8sten dier maand, bij *Anahom*, twee dagen later door de geheel onverwachte vijandelijke ontmoeting bij *Pagger* gevolgd werd, voldeed evenmin aan de verwachting. Te *Tameang-Laijang* teruggekeerd, werd de kolonne door eene Europesche kompagnie van het 7de Bataillon Infanterie, onder den Kapitein de Roy van Zuijdewijn, versterkt, en hadden alsnu nog eenige weinig belangrijke marschen plaats, na afloop waarvan de gezamentlijke troepen weder binnen *Tameang-Laijang* terugtrokken, en de Majoor Schuak naar *Bandjermasin* vertrok, het bevel over de ter eerstgenoemde plaats vereenigde krijgsmagt tijdelijk aan genoemden Kapitein overdragende.

In het begin der maand September kwam de Kapitein van Vloten met een viertal officieren en eenige Europesche en Inlandsche soldaten van het 9de Bataillon, ter versterking,

(1) Eene Nederlandsche versterking bij de Daijaksche kampong van dien naam.
(2) Eene linker zij rivier der *Barito*.
(3) Eene tusschen de *Pattij* en de *Mantallat* stroomende linker zijrivier der *Barito*.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

van *Bandjermasin*, over *Mengkatip* (1), te *Tameang-Laijang* aan, en werd, onder de leiding van dien Kapitein, een derde togt naar *Tongka* beproefd.

Na drie marschdagen, in noordelijke rigting van *Tameang-Laijang*, werd te *Ampa* eene tijdelijke versterking vervaardigd, en werden, gedurende het verblijf aldaar, in den omtrek eenige marschen gedaan, waarvan die op den 27sten September naar *Ramonia*, aan de *Karrauw-rivier* (2), tot verovering der twee vijandelijke bentings aldaar, de belangrijkste was. Op den 28sten had de inname dier werken plaats, waarvan het eene door den 1sten Luitenant SCHADE VAN WESTRUM door storm genomen, het andere door den vijand verlaten werd.

Nogtans was die zege maar al te duur gekocht, daar zij behalven een braaf Artillerie-Officier, den 1sten luitenant VAN DEN HOEK, ons twee dooden en ruim een veertigtal gekwetsten kostte (3), waarvan later nog een tweetal bezweken.

Te *Ampa* teruggekeerd, besloot de bevelhebber eenige dagen later, om de vele in de tijdelijke versterking aldaar, zoo onderofficieren als minderen, bekomen zieken; om het aantal gewonden, en om de vele bezwaren, die aan den verderen opmarsch, zoo wat het langdurige en moeijelijke daarvan als het transport van vivres, enz. betrof, en aan eenen terugmarsch zouden verbonden zijn, in twee kolonnen, langs verschillende wegen, naar *Tameang-Laijang* terug te keeren. Den 11den October werd de terugmarsch aanvaard, blijvende *Ampa* nogtans tijdelijk bezet; en was de val van *Ramonia* de eenige vrucht dier onderneming.

Eindelijk werd bij eenen vierden togt, ter bereiking van hetzelfde doel aanvaard, *Tongka's* val beslist.

Den 14den October van *Ampa* te *Tameang-Laijang* teruggekeerd, besloot de Kapitein VAN VLOTEN zich in persoon naar *Bandjermasin* te begeven, om den Majoor Kommandant der expeditie, wien reeds schriftelijk gerapporteerd was, het ondoenlijke van eenen marsch over *Ampa* naar *Tongka* nader onder het oog te brengen; toen een spoedbrief van dien Chef

(1) Eene Nederlandsche versterking aan den regter oever der *Barito*, op eenigen afstand boven de monding der *Patij-rivier* gelegen.

(2) Eene beneden de *Ajoe* stroomende linker zijrivier der *Barito*.

(3) Behalven een tweetal lanssteken, ongeveer de helft schotwonden; het overige gedeelte randjoewonden.

den last bragt, de kolonne onverwijld per praauwen naar *Mengkatip* te doen vervoeren, uit welk punt eene vierde onderneming tegen *Tongka* moest worden beproefd. Ditmaal zoude de kolonne, met al wat daartoe behoorde, met de oorlogstoomschepen *Celebes* en *Suriname* en het stoomschip *Boni* der civiele marine, van *Mengkatip*, naar den mond der *Mantallat* worden overgevoerd, om, aldaar ontscheept, het overige gedeelte van den togt langs de oevers dier rivier over land te doen.

Den 20sten October was de geheele tegen *Tongka* bestemde magt te *Mengkatip* vereenigd.

Behalven den Kapitein VAN VLOTEN, bevelhebber van den togt, werd daaraan door de volgende Infanterie-Officieren, daartoe door den Chef der expeditie bestemd, deelgenomen:

De Kapitein DE ROY VAN ZULDEWIJN,
„ „ LABAAR,
„ „ TIHON,
„ 1e Luit. SCHADE VAN WESTRUM,
„ 1e „ PERK,
„ 2e „ VETTER,
„ Adj.-Onder-Offic. dd. Officier BACKERUS en
„ „ „ WIJNDELS.

De Artillerie, zamengesteld uit eenen Franschen houwitser van 12 dm. en twee handmortieren van hetzelfde kaliber, waarvan één tot de bewapening der Suriname behoorde, met de noodige bediening, was onder het bevel van den Kapitein der Artillerie DU PUY.

De Ambulance stond onder toezigt van den Officier van Gezondheid 2de klasse HARTOG en den Officier van Gezondheid 3de klasse VAN DER MIJLL DEKKER.

De eigentlijke hulptroepen, welke behoorlijk gekleed en gewapend waren, bestonden uit ruim drie honderd *Pegattanners* (1) met hunnen Radja, onder de leiding van den 1sten Luitenant der Infanterie BEECKMAN, civiel Gezaghebber van *Becompaij* en Militairen Kommandant van het fort *Marabahan*.

De overige hulptroepen (2), welke de kolonne in groot

(1) Boeginezen van het alleen door deze natie bewoonde aan de Oostkust van *Borneo* gelegen rijkje *Pegattan*.

(2) Bewoners van verschillende in rust zijnde gedeelten van het voormalig rijk van *Bandjermasin*.

getal volgden, doch uitsluitend bestemd waren tot het verrigten van koeliediensten en als roeijers op de praauwen, waren Bandjerezen, Martapoerezen, Becompaijers, onder hun Hoofd Kjaij RANGGA, Patteijers en Sihongers, onder hun ons zoo getrouw Hoofd SOETA-ONA.

Daarenboven waren der kolonne de noodige kettinggangers toegevoegd.

De sterkte der kolonne bedroeg aan Infanterie ruim 200 man, zamengetrokken uit het 7de, 9de en 13de bataillon en uit de vaste bezettingen van *Mengkatip* en *Tameang-Laijang*.

Nadat alles voor den togt was in gereedheid gebragt, en de geheele legertrein aan boord der schepen was ingeladen, had op den 23sten October het embarkement der troepen plaats. De Europesche soldaten kwamen aan boord der *Boni*; de Inlanders op de *Celebes*. De Kapitein VAN VLOTEN en de 1ste Luitenants BEECKMAN en SCHADE VAN WESTRUM, fungerend Adjudant van den bevelhebber, bevonden zich aan boord van laatstgenoemd stoomschip; terwijl de overige Officieren op de *Suriname* en de *Boni* verdeeld waren.

De geest der troepen liet niets te wenschen over, en des avonds verkondigde, van de *Boni*, het herhaald Wilhelmus van den hoornblazer, gevolgd door de hoerah's en het gezang der Europeanen, dat geene middelen onbeproefd bleven, om die goede stemming meer en meer aan te wakkeren.

In den morgen van den 24sten ging het klein eskader, van *Mengkatip*, onder stoom; terwijl elk der schepen eenen langen staart van praauwen sleepte, waarin de hulptroepen, koelies en kettinggangers werden overgevoerd.

Op den 29sten, bij het aanbreken van den dag, lag de flottille voor den mond der *Mantallat* geankerd, en werd al aanstonds met de ontscheping een aanvang gemaakt.

De het eerst ontscheept wordende troepen werden regts en links van de monding, op eenigen afstand daarvan, aan wal gezet, waarna zij, tot op eenige honderd passen van den ingang de oevers volgende, op het punt kwamen, waar de gezamentlijke troepen in twee kolonnen verdeeld tegenover elkander het bivouac betrokken.

De dag liep verder ten einde met het ontschepen en weder in de praauwen laden der vivres, enz., en het maken van

beschikkingen en toebereidselen voor den marsch, welke den volgenden morgen zoude worden aanvaard.

De troepen zouden alzoo, in twee kolonnen verdeeld, aan beide oevers der *Mantallat* oprukken. Tusschen de beide kolonnen moesten de praauwen met vivres, enz. den stroom oproeijen. Zoowel de beide afdeelingen als de praauwen moesten onderling steeds ter hoogte van elkander blijven, en zoude daar, waar het vrije uitzigt belet werd, het onderling verband door hoornsignalen bewaard worden. Elken avond zouden de beide kolonnen vlak aan den oever der rivier tegenover elkander het bivouac betrekken, waarbij de praauwen tusschen beide moesten opsluiten. Eene gewapende sloep der *Celebes*, onder bevel van den luitenant ter zee, 2e klasse, Jonkheer VAN HOOGENDORP, zoude achter de praauwen de rivier opgaan, om deze behoorlijk op elkander te doen opsluiten en de vaartuigen te dekken.

De kolonne op den regter oever, alwaar men wist dat *Tongka* lag, was de sterkste en onder het bevel van den kapitein VAN VLOTEN; de overige daarbij ingedeelde officieren waren de kapitein LABAAR, de 1e luitenants SCHADE VAN WESTRUM en PERK, de adjudant onder-officier WIJNDELS en de officier van gezondheid HARTOG. Bij deze kolonne bevonden zich de houwitser en een mortier, met bediening, onder den kapitein DU PUIJ, zoomede de Pegattanners, onder de speciale leiding van den 1 en luitenant BEECKMAN.

De kolonne op den linker oever was onder bevel van den kapitein DE ROIJ VAN ZUIJDEWIJN, ondergeschikt aan de kolonne VAN VLOTEN; de overige officieren waren de kapitein TIHON, de 2e luitenant VETTER, de adjudant onder-officier, dienstdoende officier BACKERUS en de officier van gezondheid, 3e klasse, VAN DER MIJLL DEKKER.

Deze kolonne voerde den tweeden mortier met zich.

Aan elk der beide kolonnen waren een zeker getal koelie's en kettinggangers toegevoegd, zoo tot het kappen van een voetpad langs de oevers en het maken van overgangen bij smalle armen der rivier of bij kleine ravijnen, als tot het vervoer van het geschut en de ambulance.

Den volgenden morgen vroegtijdig, den 30sten October, werd door beide kolonnen, op een daartoe gegeven signaal,

de marsch gelijktijdig begonnen.

Reeds van af het eerste oogenblik was het terrein langs de oevers, op verschillende wijzen, zoodanig digt begroeid, dat men zich, door koelie's, met den klêwang een voetpad moest doen kappen. Vooral was dit bezwaar den eersten dag aan de zijde der kolonne DE ROIJ van dien aard, dat, in weerwil der tot het bewaren van het onderling verband genomen voorzorgen, deze weldra aanzienlijk achter bleef, waardoor de kolonnen aan het eind van dien dag niet tegenover elkander het bivouac betrokken, en de kolonne DE ROIJ eerst in den laten morgen van den 31sten October tegenover het punt aankwam, waar de kolonne VAN VLOTEN den nacht had doorgebragt. Daar de begroeijing van het terrein intusschen niet van aanzien was veranderd, en dezelfde bezwaren opleverde als den vorigen dag, besloot de kapitein DE ROIJ VAN ZULDEWIJN, ook om niet te veel achter te blijven, met zijne kolonne op den regter oever over te gaan, waarna de marsch op dien oever vervolgd werd, en de kolonne des avonds, omstreeks zeven uur, na eenen zeer bezwarenden marsch op het tweede bivouac der kolonne VAN VLOTEN aankwam, waar hare achterhoede, eerst eenigen tijd later, toen het reeds donker was, bij fakkellicht werd ingehaald.

Op den tweeden dagmarsch werd door de Pegattanners, welke aan het hoofd der kolonne VAN VLOTEN waren, eene op eenen steilen heuvel gelegene vijandelijke versterking met storm genomen, waarbij zij een paar dooden en eenige gewonden bekwamen; de vijand ontvlugtte in het bosch.

Den volgenden dag, den 1sten November, ging de kolonne DE ROIJ, op last van den bevelhebber, weder op den linker oever der *Mantallat* over; de kolonnen marcheerden van toen af in genoegzaam verband, en had ook voortaan het bivouacquéren op de bepaalde wijze plaats.

Een paar malen gebeurde het, gedurende den togt, dat de praauwen een geheel eind achter geraakten, waarvan de laatste maal, dat zulks plaats greep, enkele ronddwalende vijanden gebruik maakten, om uit hunne schuilhoeken te voorschijn te komen en eenige schoten op de praauwen te doen, waarbij de gewapende sloep der *Celebes* op één oogenblik een drietal gewonden bekwam. Van toen af bekwam de kolonne DE ROIJ speciaal den

last steeds ter hoogte te blijven der praauwen, waarbij nogtans het verband tusschen de beide kolonnen moest bewaard blijven.

Bij de kolonne DE ROY werd de gewone marschvorm gevolgd; zij was in vier pelotons verdeeld, welke beurtelings eenen dag de voorhoede, den hoofdtroep, of de achterhoede uitmaakten. De voorhoede was op de gewone wijze ingedeeld; achter het gros derzelve volgde de mortier; terwijl de koelie's en de ambulance voorafgingen aan het peloton, dat de achterhoede vormde, welke in omgekeerde orde der voorhoede was ingedeeld.

Bij de kolonne VAN VLOTEN was bovenstaande vorm van marcheren eenigzins gewijzigd. Mede in eene voorhoede, eenen hoofdtroep en eene achterhoede verdeeld, vond de indeeling in vier pelotons daarbij niet regtstreeks plaats. Ook werden de troepen niet beurtelings tot die diensten bestemd. De mortier volgde over land; de houwitser was in eene praauw geladen, en werd slechts dan ontscheept, wanneer hij gebruikt moest worden.

Doorgaans werd reeds met het aanbreken van den dag, tegen 5½ à 6 uur, afgemarcheerd, en meestal eerst laat in den namiddag, omstreeks 4 à 5 uur, het bivouac betrokken. Eenmaal per dag, circa 10 of 11 uur, werd ongeveer een half uur gerust, waarbij de marsch-orde bewaard bleef, en gedurende welken tijd de oorlam werd rondgedeeld.

Op het terrein aangekomen, waar de nacht zoude worden doorgebragt, werden de troepen op één gelid, de manschappen op eenen onderlingen afstand van eenige passen, zooveel mogelijk per peloton, in een vierkant opgesteld, waarvan de oever der rivier eene der zijden uitmaakte. De geweren werden daarop met de bajonet in den grond gestoken, en moesten de soldaten elk achter zijn geweer den nacht doorbrengen.

Bij de kolonne VAN VLOTEN werden, op het bivouac gekomen, het kader en de manschappen op drie of vier gelederen geplaatst, naarmate der stelling van het carré, welke ieder eene zijde daarvan moesten uitmaken. Elk gelid bewaakte zijne eigene face.

Binnen het carré en ook eenige passen daarbuiten werd het terrein, door de koelie's, zoo noodig opengekapt en schoongemaakt.

De soldaten legden zich tot het rust nemen op den grond

neder, of bereidden zich kleine legplaatsen van hout of bamboe, waarbij zij zich met behulp der sprei of van boombladeren, ter beschutting tegen wind en weder, een ligt afdak vervaardigden. Daar, waar men niet toevallig een ladanghuisje aantrof, werd voor de officieren, met behulp der koelie's, eene soort van lange overdekte balei-balei vervaardigd, waarop zij naast elkander den nacht doorbragten.

De onderscheidene pelotons betrokken per nacht beurtelings de wacht; de officieren rouleerden daartoe, met uitzondering der kolonne-kommandanten, om de twee uren, langer of korter, van de aankomst op het bivouac tot den volgenden morgen bij het opbreken daarvan. De toegangen en andere punten buiten het bivouac werden door schildwachten bewaakt. Tweemaal daags werd aan de troepen het eten verstrekt: des morgens vóór den afmarsch en des avonds op het bivouac; omstreeks denzelfden tijd had de uitdeeling der genever plaats. De distributie der vivres geschiedde bij aankomst op het bivouac. De koelies en kettinggangers bivouacqueerden binnen het carré; de *Pegattanners*, bij de kolonne VAN VLOTEN, daarbuiten; de praauwvoerders aan boord der praauwen. Die allen kookten zelven hun rantsoen.

Het terrein was gedurende den geheelen togt afwisselend begroeid, hetzij met houtgewas, dan wel met alang-alang of rietgewas ter hoogte van eenige voeten, dikwerf zoo digt, dat het pad gekapt moest worden, waartoe aan het hoofd der kolonnen steeds eenige koelie's onder eene kleine bedekking voorafgingen.

Op onderscheidene plaatsen in de nabijheid der talrijke verlaten kampongs, waar men langs toog, sommige door de inwoners zelven eerst kortelings verbrand, enkele nog smeulende, ging de marsch door in vrucht staande suiker- en djagongvelden, of over verlaten of in aanbouw zijnde rijstvelden (ladangs). Alles droeg het spoor, dat de bevolking eerst bij nadering der troepen gevlugt was, waarvan getuigden het vele achtergelaten huisraad, de rijk met vruchten beladen klapperboomen en het pluimgedierte en de allerlei huisdieren, die in of nabij de woningen rondzwierven. Ofschoon ook de troepen aan de hen nu en dan ontmoetende versnaperingen zich het hart ophaalden, bewezen vooral de *Pegattanners* voor-

namentlijk ook daar de eersten te zijn, waar het op roof en buit aankwam.

Met het vorderen van den marsch werden de oevers der rivier hooger en steiler, en ging het terrein meer en meer tot het heuvelachtige over.

De gesteldheid van den grond maakte den marsch doorgaans bezwaarlijk en dikwerf zeer vermoeijend. Vooral was dit het geval op het laatst van den tweeden dagmarsch, toen de troepen lang achtereen, tot ver over de knieën, het door natuur onder water gezet terrein doorwaden moesten, — daarbij steeds met sterk gebogen rug voortgaande onder het laag gewelf, dat door de digt ineengestrengelde boomtakken over het watervlak was uitgebreid. Nu en dan trof men in de nabijheid der verlaten kampongs een gebaand voetpad aan.

Behalven de versterking, welke op den tweeden dag door de *Pegattanners* werd genomen, en die van *Moeara-Palarie*, waarvan later zal gesproken worden, werden, voor men *Tongka* bereikte, op onderscheidene punten aan de beide oevers der *Mantallat* versterkingen aangetroffen, welke echter doorgaans geheel verlaten, sommige daarvan nog onvoltooid waren. Op den linker oever klom het getal daarvan tot zeven of acht, welke alle op daartoe gunstige punten van den oever gelegen waren, enkele malen zeer hoog boven den waterspiegel, en dikwerf zeer moeijelijk, alleen langs een steil voetpad, te genaken.

Deze versterkingen, alle zamengesteld uit in den grond gedrevene, aaneensluitende en door eenen gordel verbondene dikke boomstammen, waarin schietgaten waren uitgehakt, hadden doorgaans den vorm eener eenvoudige traverse of eener flèche met open keel, één daarvan dien eener vierkante redoute; de enkele palissadering bereikte doorgaans eene hoogte van 8 tot 9 voeten. Van de grootste der op den linker oever aangetroffen verlaten kampongs, welke gelegen was op eene door het kronkelen der rivier gevormde landtong, werd de smalle toegang door eene flèche afgesloten. Deze kampong was pas verbrand, en eerst bij aankomst der troepen verlaten.

Eene enkele maal werden uit een paar dier werken, hoofdzakelijk op de praauwen, eenige schoten gelost; doch bij de nadering der troepen waren zij ledig, of zag men de kleine

bezetting, slechts uit eenige manschappen bestaande, in het bosch vlugten.

Nu en dan werden uit het bosch eenige schoten op de kolonnen gedaan; bij eene dier gelegenheden werd bij de kolonne DE ROY, bij het overgaan van eenen smallen rivierarm, een der zich reeds aan de overzijde bevindende houtkappers aan het hoofd gewond.

De kolonnen aan het einde van den zesden dagmarsch, in den namiddag van den 4den November, op het bivouac aangekomen zijnde, besloot de bevelhebber aldaar den volgenden dag eenen rustdag te houden, gedurende welken eenige beschikkingen werden genomen voor den verderen togt.

Weldra zoude de steenachtige gesteldheid van het rivierbed het opvaren der groote praauwen meer en meer bezwaren in den weg leggen, zoo niet geheel ondoenlijk maken. Alleen de kleinere en minder diepgaande vaartuigen zouden, om die reden, van daar af den verderen togt mede maken, en de grootere daar verblijven, waar thans het bivouac betrokken was, waar ook een groot gedeelte der vivres zoude worden achtergelaten. Ook de gewapende sloep der *Celebes* zoude de kolonnen niet verder vergezellen, en hare bemanning, onder den kommandant VAN HOOGENDORP, gedurende de afwezigheid der troepen, de bewaking van het bivouac, der vivres, enz. en der praauwen zijn opgedragen. Tot hetzelfde doel bleef aldaar, onder den adjudant-onder-officier WIJNDELS, een klein detachement Infanterie achter, grootendeels zamengesteld uit die militairen, welke wegens ziekte, sommige door pijnlijke voeten of gebrek aan schoeisel, tot den verderen togt minder geschikt waren. Behalven een groot deel der praauwenvoerders, bleven ook de Becompaijers, waarvan reeds eenige heimelijk waren weggeloopen, op het bivouac achter. Hun Hoofd Kiaij RANGGA nam echter met eenige zijner volgelingen aan den verderen togt deel.

Het depôt van vivres, enz. bevond zich op den regter oever, en was men aldaar gedurende den geheelen rustdag, den 5den November, druk bezig dit door eene palissadering van boomstammen te omringen, welke het bivouac aan die zijde geheel insloot, en den vorm had van eenen cirkelboog, waarvan de uiteinden aan de rivier leunden.

Dit werk was des avonds voltooid. Meer dan op de vorige bivouac's was hier aan beide zijden der rivier het terrein opengekapt. Behalven de wachtdienst binnen de tijdelijke versterking, zoude, gedurende het afzijn der troepen, ook de overzijde van het bivouac, waar het terrein niet versterkt was, door eene wacht beveiligd worden. Met uitzondering van een paar schoten des nachts, werd dit bivouac, gedurende den verderen togt, niet verontrust.

De marsch den 6den November voortgezet zijnde, bespeurde de kolonne DE ROIJ in den morgen van dien dag, door het geboomte, aan de overzijde der rivier eene versterking, waarvan het echter niet bleek, dat zij bezet was. Van het aanwezen dier versterking werd aan den bevelhebber van den togt door toeroepen kennis gegeven.

De kolonne DE ROIJ marcheerde intusschen door; toen men eenige oogenblikken later, in haren rug, eensklaps een luid geschreeuw vernam, en het il'Allah des vijands tot driemaal door de lucht klonk, waarna alles weder stil werd. Eenige oogenblikken later vielen een paar schoten, welke kort daarna door meerdere gevolgd werden, en weldra vernam men een hevig vuurgevecht, waarbij de zware schoten van het geschut herhaaldelijk bovenuit klonken.

Hierop opmerkzaam geworden, had de genoemde kolonne inmiddels halt gehouden; toen van de overzijde voor haar het appel werd geblazen, en de kolonne, regtsom-keert makende, in het kreupelbosch en op eene kleine daarneven liggende ladang zich tegenover het punt begaf, waar, aan de overzijde der rivier, kort nabij den oever, de kampong *Moeara-Palarie*, uit een paar huizen bestaande, door den vijand door middel eener palissadering versterkt was en verdedigd werd. De kampong was bovendien gelegen ter linker zijde en vlak aan den mond der alhier uitwaterende rivier van denzelfden naam, welke mond, zich in twee armen verdeelende, eene delta vormde. Dadelijk bij aankomst werd de kolonne DE ROIJ mede in het vuurgevecht gewikkeld, waarbij zij een paar gewonden bekwam.

Toen het vuur reeds eenigen tijd geduurd had, was men bij de kolonne VAN VLOTEN nog steeds in het onzekere aan

welke zijde der *Mantaltat* de versterking gelegen was, en werd men door den linker arm van den mond der *Palarie* in het denkbeeld gebragt, dat eerstgenoemde rivier zich hier naar haren oorsprong links afboog, en de kampong aan de zijde der kolonne DE ROIJ lag.

Met de ware ligging der versterking bekend geworden, werd aan eene omtrekking der stelling de voorkeur gegeven. Bovendien was het terreiñ voor eenen regtstreekschen aanval weinig geschikt. De artillerie was vóór den regter arm van den riviermond in batterij gebragt.

De kolonne DE ROIJ, welke gedeeltelijk aan den rivierrand in het kreupelhout geplaatst was, terwijl eenige manschappen aan den oever en tirailleur op den grond lagen, kon voor het overige niets tot verovering der kampong uitrigten. Uit den mortier werden op de versterking eenige worpen gedaan.

Intusschen was het vijandelijk vuur in hevigheid verminderd, en allengs geheel tot zwijgen gekomen, waarop de kapitein DE ROIJ zich vlak aan den steilen oeverrand op eene kleine verhevenheid begaf. Zich aldaar geheel blootgevende, overtuigde hij zich genoegzaam, dat de kampong door den vijand verlaten, of ten minsten hare bezetting in aftogt was, en riep zulks, van zijne standplaats, den kapitein VAN VLOTEN tot tweemalen met luider stem toe.

Een oogenblik later snelt een Europeesch sergeant, onder het roepen van hoerah, naar de versterking; schiet door de palissadering zijn geweer, naar binnen, op den nog vlugtenden vijand af, en klimt er overheen, waar hij weldra, bij het blazen van het Wilhelmus, door de geheele kolonne gevolgd wordt.

De Pegattanners gevoelden zich tot de hun bevolen omtrekking der kampong weinig gestemd. Eene daarop door den 1sten luitenant SCHADE VAN WESTRUM beproefde omtrekking kwam te laat.

Deze gelegenheid kostte de artillerie schier de helft harer projectielen. Eenige granaten waren binnen de versterking gekomen.

Na het afbreken der benting, en na eenigen tijd gerust te hebben, waarvan tot het verbinden der gewonden werd gebruik gemaakt, werd de marsch aan beide zijden der rivier vervolgd. Ook de kolonne VAN VLOTEN had een paar gewonden bekomen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Eindelijk rees de dag, waarop het doel van den togt zoude worden bereikt.

Den 8sten November stelden de kolonnen, even als de vorige dagen, reeds vroegtijdig zich weder in beweging.

Na ook hier weder over afwisselend terrein eenige uren te zijn voortgegaan, beklom de kolonne DE ROIJ allengs de helling eens heuvels, waar het voetpad zich langs slingerde.

Daar vestigt zich eensklaps het oog op een punt aan de overzijde der rivier, waar, op eene opene plek van het landschap, op eenen lagen heuveltop, trotsch zich eene sterkte verheft. — Het is *Tongka*. — *Tongka*, in dit oord van den krijg het Palladium des vijands, waar hij tot hiertoe zich altijd veilig en sterk waande; doch waar hem thans ook hier weder zoude geleerd worden voor *Hollands wapenen* het oproerig hoofd te buigen.

De kolonne DE ROIJ had in last, op den linker oever, tegenover *Tongka* komende zich bezig te houden tegen de vermoedelijk daar liggende kampong van dien naam, en aan die zijde den vijand te keer te gaan, zoo deze wellig beproeven mogt zijne versterking te verlaten, en over land dan wel met vaartuigen langs de *Mantallat* te ontvlugten.

De kapitein DE ROIJ bleef met een gedeelte der kolonne op den zoo even bedoelden heuvelrug achter, om van dit daartoe zeer geschikt punt de benting uit den mortier te bewerpen, terwijl de kapitein THON met de beide voorste pelotons der kolonne ingevolge bovenvermelde instructie verder marcheerde. Op het aangewezen punt komende, vond men echter de bedoelde kampong verlaten en verbrand.

Aan de overzijde was inmiddels het vuur van weêrszijden begonnen, waarom eene opstelling aan den linker oeverrand, tot waarneming des vijands, niet zonder bezwaren was. Eenmaal zelfs kwam eene granaat digt bij de voorste troepen neder, waar zij ontplofte.

Den kapitein DE ROIJ van die omstandigheid kennis gegeven hebbende, zoomede, dat zich veel digter bij de benting, dan waar de mortier thans stond, daarvoor eene zeer gunstige stelling was, bragt een soldaat eenigen tijd daarna, namens dien kapitein, den mondelingen last met de beide pe-

lotons langs de rivier terug te keeren; op het punt, waar men de praauwen zoude aantreffen, daarmede naar den regter oever over te gaan, en zich bij de kolonne VAN VLOTEN te vervoegen, waarheen de kapitein DE ROIJ reeds eenige oogenblikken geleden vertrokken was.

De kolonne VAN VLOTEN in het gezigt van *Tongka* gekomen zijnde, was ook hier weder door den vijand met een driemaal herhaald krijgsgeschreeuw ontvangen, kort waarna bij die kolonne en ook van de zijde des vijands het vuur eenen aanvang had genomen, waaraan onze artillerie, aanvankelijk in het bosch, en later op het plateau vóór de benting, op eenen afstand van 200 à 300 passen daarvan in batterij gebragt, ijverig deel nam. De Europesche kanonnier DELL, Ridder der Militaire Willems-Orde, 4e klasse, bekwam bij het geschut een schot door de beenen.

Bij de nadering der troepen bevonden zich een aantal vijandelijke tirailleurs buiten de versterking.

Reeds in den aanvang van het vuurgevecht bekwam de kapitein VAN VLOTEN, de bevelhebber van den togt, eene doodelijke wonde, waaraan deze officier eenige oogenblikken later bezweek. Met een gedeelte zijner kolonne zich tot op een honderdtal passen van de benting vooruit begeven hebbende, en bij een Daijaksch graf zich nedergezet hebbende, trok hij aldaar weldra de aandacht des vijands, en werd hem als op hetzelfde oogenblik door eenen vijandelijken kogel het ligchaam doorboord.

De kapitein TIHON met de 2e kolonne op den regter oever der *Mantallat* overgegaan zijnde, en het plateau vóór de benting beklommen hebbende, bekwam al aanstonds van den kapitein DE ROIJ den last zich links-af te begeven, en door het boschachtig terrein, dat de benting op eenigen afstand omgaf, de versterking digt te naderen, zich daarbij tegen het vijandelijk vuur zoo veel doenlijk dekkende.

Dien last volvoerende, legerde zich die kolonne aan de overzijde eener beek aan den voet des heuvels, waarop *Tongka* gebouwd was, en nagenoeg evenwijdig aan de naar de beek front makende face der benting.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

De kapitein LABAAR bevond zich bereids met zijne troepen aan den tegenovergestelden kant der versterking, op een punt, waar hij gelijktijdig de voorzijde der benting en die der face kon waarnemen, welke naar de rivier front maakte.

De vijandelijke stelling was intusschen door den kapitein DE ROIJ herhaalde malen verkend.

Allengs was de morgen ver gevorderd, en had het geweeren geschutvuur reeds geruimen tijd opgehouden zich te doen hooren, toen de kapitein DE ROIJ zijn voornemen te kennen gaf de benting te doen bestormen, waaraan de Pegattanners in vereeniging met de troepen zouden deelnemen. Nog eenige oogenblikken verliepen, daar de Radja dier hulpbenden met de zijnen vooraf over de manoeuvre moest beraadslagen, gedurende welken tijd de troepen zich tot den aanval voorbereidden, waarna de kapitein DE ROIJ den storm liet blazen.

Bij den hierop verrigten aanval waren aan de zijde der 2e kolonne de 2e luitenant VETTER, de adjudant onder-officier BACKERUS en een viertal minderen in rang het digtst onder de benting, tot op het punt, waar een rondgaand hekwerk hun het verder doordringen belette.

De troepen werden bij het stormen tegen de twaalf voet hooge loodregte, digt aaneensluitende palissadering, waarin nergens eene zigtbare opening was, door een hevig vuur ontvangen, waaraan zij blootgesteld bleven, tot dat zij, eenige oogenblikken na het ondernemen dier vruchtelooze poging, zich buiten het vuur des vijands hadden teruggetrokken.

Bij deze gelegenheid sneuvelde van het 7e Bataillon een verdienstelijk onder-officier, de sergeant-majoor ABERHALDER; een vijandelijke kogel had hem den schedel verbrijzeld.

De Europesche sergeant BOONINK, van hetzelfde korps, die reeds vroeger met het eereteeken voor Moed, Beleid en Trouw versierd was, en zoo bij het naderen der benting als bij den storm een der eersten was, kreeg een schot in den arm. Bovendien bekwamen de troepen bij den storm nog een viertal gewonden, waarvan één op den terugmarsch overleed.

De Pegattanners namen geen deel aan den aanval der 2e kolonne, ofschoon daartoe bij de troepen te voren ingedeeld, maar bleven in het bosch aan gene zijde der beek achter.

Na over de bovenbedoelde beek te zijn teruggetrokken, had de kapitein TIHON zich met het detachement, ruim veertig bajonetten (bij den opmarsch tegen de benting was een gedeelte der kolonne achtergebleven), in het bosch op eenige weinige passen van den rand der beek opgesteld, en wachtte aldaar nadere bevelen af.

Op den middag ontving die officier, door eenen flankeur, van den kapitein DE ROIJ den mondelingen last zich in de nabijheid der benting eene gunstige plaats te kiezen, om aldaar onder de noodige voorzorgsmaatregelen den nacht door te brengen, en bleef het detachement op het reeds gekozen punt.

Een briefje van den kapitein DE ROIJ aan den kapitein TIHON behelsde den naderen last dáár, waar deze zich met zijn detachement opgesteld had, des nachts op zijne hoede te blijven. Wijders werd eene opgave gevraagd der sterkte, onder verdere mededeeling, dat het eten gekookt aan de troepen zoude worden gebragt, en, dat den volgenden morgen gepaard met de Pegattanners een tweede aanval zoude worden gedaan.

Terwijl de kapitein TIHON bovenvermeld schrijven beantwoordde, verhaalde de brenger der boodschap, onder anderen, dat de artillerie, met uitzondering van een paar projectielen, des morgens vóór den storm al hare munitie had verschoten, doch, dat den volgenden dag nieuwe voorraad zoude worden gehaald.

Een aantal granaten hadden het dak en de bovenverdieping van het binnen de versterking gebouwd huis getroffen.

Allengs was het laat in den namiddag en weldra avond geworden. Het flaauwe schijnsel der nieuwe maan verspreidde zijn twijfelachtig licht door het geboomte en over den omtrek, en als in een' graauwen nevel gehuld stond daar *Tongka*. Zoo binnen als buiten de sterkte was alles stil. Slechts kort te voren had men, naar de zijde, waar de Kapitein LABAAR zich bevond, eenige enkele schoten gehoord (1).

Omstreeks zeven uur bekwam de Kapitein TIHON van de door hem uitgestelde posten het berigt, dat de vijand in aan-

(1) Later vernam men, dat die schoten gerigt waren tegen enkele vijanden, die zich op zijde der benting aan eenen ingang daarvan vertoond hadden.

zienlijk getal zich buiten de benting begaf, en een groot gedeelte daarvan zich in de rigting van het detachement voortbewoog. De halve duisternis belette wel is waar het vrije uitzigt, doch men hoorde duidelijk op korten afstand de beek doorwaden.

Toen was het, dat de Kapitein THON, in geen ander denkbeeld verkeerende dan, dat de vijand van zins was een' aanval op zijne stelling te doen, dan wel die te omtrekken en het detachement af te snijden; na vooraf zijnen toestand een oogenblik te hebben overdacht; mede uit aanmerking der duisternis en eener niet genoegzame vertrouwdheid met het terrein, het raadzaam oordeelde en besloot met zijn detachement op de een paar honderd passen van daar verwijderde reserve terug te trekken, welke beweging, nadat het detachement verzameld was, in gesloten orde en zonder eenige overhaasting volbragt werd.

De vijand zoude echter van de duisternis gebruik hebben gemaakt, om voor een gedeelte uit de benting te vlugten. Ook ANTASARIE zoude op dien tijd de versterking verlaten hebben.

Een oogenblik vóór het aannemen van den terugtogt had de kapitein THON, door een Europeesch korporaal, zijn voornemen aan den kapitein DE ROY doen bekendmaken. (*)

Later raakte onder andere verhalen ook het denkbeeld verspreid, dat de versterking *Tongka* op den avond van den 8sten November door de aanvalstroepen geheel was ingesloten, en, dat de kapitein THON door zijn terugtrekken den vijand eene opening had gemaakt tot ontkomen.

De schrijver dezer bladzijden vermeent echter niet te mogen verzwijgen, dat naar zijne bescheiden meening, dien avond, op het oogenblik dat hij terugtrok, van eene ins luiting der benting geene spraak kon zijn, en wel op grond van het navolgende:

(*) Hierop zoude van het plateau de verzameling zijn geblazen, en de kapitein LABAAR, dit sein hoorende, hebben doen verzoeken op het punt, waar hij zich bevond, te mogen verblijven, waar hij eene gunstige stelling had om den vijand te beschieten, zoo deze beproeven mogt de benting te verlaten.

Wel is waar vernam hij, dat de 1e Luitenant SCHADE VAN WESTRUM tijdens den dag met een detachement aan de achterzijde der benting, of daar omstreeks, ongeveer tusschen de stelling van den Kapitein LABAAR en die van den Kapitein TIHON, echter daarmede niet in regtstreeks verband, had post gevat; doch toen schrijver, eenige weinige oogenblikken nadat de Kapitein DE ROY van zijnen voorgenomen terugtogt kennis bekwam, op het plateau vóór de benting aankwam, zat, te midden der andere officieren, daar ook de 1e Luitenant SCHADE, en komt het hem voor, dat die korte tusschentijd niet voldoende is geweest, om dien officier van de plaats waar hij zoude gestaan hebben terug te roepen, en hem naar het plateau te doen wederkeeren.

Wanneer de Luitenant SCHADE VAN WESTRUM dáár des avonds niet meer stond, was het terrein om de benting, tusschen de stelling van den Kapitein LABAAR en die van den Kapitein TIHON, over eenen boog van eenige honderd passen geheel onbezet.

Bij de reserve teruggekeerd, maakte de Kapitein TIHON den Kapitein DE ROY nogmaals in persoon bekend met de redenen, die hem tot den terugtogt genoopt hadden.

Op het plateau vóór de benting waren toen reeds bijeen: de Kapiteins DE ROY en DU PUY, de 1e Luitenants SCHADE VAN WESTRUM en BEECKMAN en de Officier van Gezondheid VAN DER MIJLL DEKKER.

Kort na de terugkomst van den Kapitein TIHON, werd het denkbeeld geopperd, dat het welligt beter ware die officier naar zijne vorige plaats in het bosch terugkeerde, — waarop deze zelf er op aandrong dit dadelijk te mogen doen, zoo men van oordeel was hij verkeerd had gehandeld, doch ontving hierop een weigerend antwoord.

De Kapitein LABAAR bevond zich nog daar, waar hij gedurende den dag met zijn detachement stond.

Overigens werden na den terugtogt van den kapitein TIHON geene maatregelen genomen, om den vijand het verlaten der benting te beletten.

Het omliggend terrein was toen aan twee zijden der ver-

PERPUSTAKAAN NASIONAL

sterking geheél en aan eene derde zijde gedeeltelijk onbezet. De troepen op het plateau waren op ruim twee honderd passen van de benting.

Veeleer scheen het, dat men, vrij algemeen, het denkbeeld van eenen mogelijken aanval des vijands niet verre had weggeworpen, en daarop bedacht was.

De geheele nacht werd, zoo door officieren als minderen, wakend en onder den blooten hemel, bij koude, wind en regen doorgebragt.

Meer dan ooit was dien nacht alles waakzaam.

Op het plateau, dat den vorm had van een hoefijzer, zaten de manschappen, schier onafgebroken, als het ware met het geweer in de hand.

Men had een viertal granaten voor den nacht bespaard; ook stond de houwitser geladen en op de benting gerigt, waar elk geritsel, elke flikkering van licht schier aller aandacht trok.

Des avonds werden in horizontale rigting eenige vuurpijlen tegen de benting afgestoken.

Een gedurende den avond bij de troepen aangekomen Sihonger, die uit de benting was gezonden om water te halen, en wien het, daarbinnen gevangen zijnde, gelukt was te ontsnappen, deed, omtrent de versterking en den inwendigen toestand daarvan, onderscheidene meer of minder belangrijke mededeelingen.

Toen de maan was ondergegaan, werden een paar kettinggangers naar de benting gezonden, om de daarbuiten geplante randjoe's zooveel mogelijk op te ruimen. Na verloop van een paar uren keerden die lieden met eenen zak voor de helft met randjoe's gevuld terug, en bragten het berigt, dat het in de benting nog vol was; dat er half luid een gejoel was als op een passer, en zij overal achter de palissadering kleine lichten en seroetoe's (eene soort van sigaren) hadden zien branden.

Intusschen was in den nacht het vraagstuk der ontbrekende munitie behandeld.

Men rekende uit, dat de nog aanhanden voorraad vivres

voldoende was, om de troepen vóór *Tongka* nog een tiental dagen te voeden, en werd besloten, dat de troepen vroegtijdig, bij het aanbreken van den dag, in hunne vorige stelling nabij de benting zouden terugkeeren, en de Kapitein DU PUY met een gewapend detachement zich in eene praauw de *Mantallat* zoude laten afzakken, om op de *Celebes*, welke voor haren mond ten anker lag, de noodige munitie te halen, en daarna zoo spoedig mogelijk tot de troepen bij *Tongka* terug te keeren.

Reeds te voren was eene kleine praauw met een Europeesch Korporaal der Artillerie en een paar andere soldaten naar het reeds vroeger vermeld vivres-bivouac gezonden, om daar eenen nieuwen voorraad slaghoedjes te halen, aan welk ontstekingsmiddel bij de kolonnen gebrek was.

Na lang wachten kwamen de slaghoedjes aan; doch niet in voldoende hoeveelheid, om, behalven de Europeanen, ook de Inlanders daarvan te voorzien.

De sterke stroom had het ranke vaartuig doen omslaan, en waren de Korporaal der Artillerie en een Europeesch hoornblazer hiervan het slagtoffer geworden. Beiden keerden niet meer weder. Zij hadden in den snellen stroom hun graf gevonden.

Toen het ochtendlicht aanbrak, namen de beschikkingen voor den dag eenen aanvang. De troepen werden op nieuw ingedeeld, en keerde ook de Kapitein TIHON naar de plaats nabij de benting terug, van waar hij naar het plateau was teruggetrokken.

Ditmaal bestond het detachement van dien officier slechts uit 25 man, zoo Europeanen als Inlanders, daar thans een gedeelte der troepen tot escorte van den Kapitein DU PUY moest dienen.

Behalven den Kapitein, waren geen andere officieren bij het detachement.

Na eenige minuten stond het detachement weder in het bosch opgesteld, en werd tot waarneming der benting het noodige verrigt.

Men bereidde zich vóór op een aldaar langdurig verblijf.

De fijne regen, welke gedurende het grootst gedeelte van den nacht gevallen was, nam meer en meer in hevigheid toe,

en weldra stonden de troepen in eenen digten slagregen.

Binnen de benting heerschte de diepste stilte, welke alleen verbroken werd door het kraaijen van den haan, die, even als den vorigen dag, ook nu weder daarbinnen zich lustig hooren deed.

ANTASARIE'S oorlogsvaan bleef er ten top geheschen.

Inmiddels was het dag geworden, en had de Kapitein LABAAR eene verkenning naar de benting gedaan.

OpéénS ziet men aan de voorzijde een paar hoofden boven de palissadering uitsteken, en vertoonen zich daar in soldatenkleeding twee menschelijke gedaanten.

Had men goed gezien, of was het slechts eene begoocheling der zinnen? Dan daar klinkt het Wilhelmus der onzen binnen de versterking; men blaast den aanval: en weldra stormen de troepen aan alle zijden de benting binnen!

Tongka was door den vijand verlaten!.....

Terwijl het omliggend terrein door schildwachten werd gadegeslagen, werd de benting onderzocht, en troepen en hulpbenden hielden zich om het zeerst bezig met hetgeen de vijand, bij zijne vlugt, daarbinnen had achtergelaten.

De Hollandsche driekleur wapperde boven de geele oproervaan, tot dat, na korten tijd, de troepen buiten de benting verzameld en naar het plateau werden teruggeleid.

Daar stijgt binnen de versterking een digte rookwolk omhoog, waaruit zich na eenige oogenblikken meer en meer een alvernielend vuur ontwikkelt: en in weinig tijds is de trotsche burgt in een' zwarten puinhoop herschapen.

Dien morgen werd het stoffelijk overschot van den Kapitein VAN VLOTEN en den Sergeant-majoor ABERHALDER aan de aarde wedergegeven, welke treurige plegtigheid door de gezamentlijke troepen werd bijgewoond, en was de oudste der officieren de tolk van het gevoel dat veler borst bewoog.

Aan den voet des heuvels vóór dien, waar nog zoo even *Tongka* zich verhief, waren aan de regter zijde der rivier, digt

bij haren rand, onder het geboomte, twee graven gedolven.....

Een oogenblik later ware de plaats niet meer te vinden geweest, waar men den krijg zijnen tol betaalde.

De grond effen gemaakt zijnde, deden nog slechts de versche aarde en eenige nieuw gestrooide bladeren flaauw het droevig punt herkennen, en was de eenzame plek aan den verraderlijken blik en de schendende hand eens wraakgierigen vijands genoegzaam onttrokken.

Op meergenoemd plateau werd dien dag het bivouac betrokken.

Den volgenden morgen, 10 November, werd langs denzelfden weg en op dezelfde wijze, als bij den opmarsch naar *Tongka*, de terugmarsch aanvaard.

Na vier dagen, gedurende welken tijd ook het achtergebleven vivres-bivouac was opgebroken, was, op den vijfden dag, het water op beide oevers zoodanig gerezen, dat het verder marcheren niet mogelijk was; en terwijl de vorige dagen de praauwen reeds met een aanzienlijk getal gewonden, zieken en zwaar vermoeiden waren opgevuld, gingen in den ochtend van den 14n November alle overige troepen aan boord der praauwen over. Den snellen stroom afdrijvende, werd weldra, nog op het midden van den dag, de *Boni* bereikt, welke de rivier een klein eind was binnengestoomd, en kort daarna bevonden zich de gezamentlijke troepen aan boord der *Celebes*.

De praauwen zakten op eigen gelegenheid de *Mantallat* en daarna de *Barito* af.

Gedurende den geheelen terugmarsch had niet de minste vijandelijke ontmoeting plaats.

Eene voorgenomene verkenning der oevers eener andere rivier, door een gedeelte der troepen, onder den 1en Luitenant Schade van Westrum, kon door den hoogen waterstand niet worden uitgevoerd.

Den 16n November stoomde de *Celebes* naar *Mengkatip* terug, waar de kolonne ontbonden werd.

Aan boord der *Boni* werd door den 1en Luitenant Beeckman met de Pegattanners een verdere togt ondernomen.

Van *Mengkatip* zette de *Celebes* den 17n., des namiddags, met de te *Bandjermasin* te huis behoorende troepen den terugtogt voort

tot *Marabahan*, alwaar des avonds het anker werd geworpen.

Den 18n. November, des middags, keerde de *Celebes*, met de troepen, te *Bandjermasin* te midden eener belangstellende menigte terug.

De benting *Tongka* had den vorm eener langwerpig vierkante redoute en eene aanzienlijke binnenruimte.

Zij bestond uit eene hechte, digt aaneensluitende palissadering, ter hoogte van een twaalftal voeten, welke van zware boomstammen was vervaardigd. Daarachter was, ter manshoogte, eene vier à vijf voet dikke borstwering van liggend hout en bamboe aangebragt. Eene rondgaande, op houten stijlen rustende onoverdekte galerij, ter breedte van een viertal voeten, vergunde de verdedigers, als van een banket, over de kruin der palissadering te vuren (1). Op de hoeken van het werk werden door de palissadering kleine bastions gevormd. In elk der vier zijden bevond zich eene deur, mede van regtstandige boomstammen, welke ingangen, van buiten, van het overige der palissadering niet te onderkennen waren.

De lilla's, waarmede het werk bewapend was, stonden op de toegangen gerigt, en waren zoodanig nabij den grond geplaatst, dat men daarmede een laag strijkend vuur verkreeg.

Buiten de benting bevond zich op eenige passen der palissadering een dubbel rondgaand hekwerk.

Op sommige plaatsen buiten het werk, voornamentlijk aan de voorzijde van hetzelve en aan de aan die zijde grenzende face, welke naar de rivier front maakte, waren een groot aantal randjoe's geplant, en een aantal kleine wolfskuilen gegraven, van een voet diepte en breedte, welke mede van randjoe's waren voorzien. Overigens was het terrein rondom de benting tot op eenigen afstand open.

Een in de helling des heuvels gemaakte trap leidde naar de beek om water te halen. Een daartoe aangelegd pad voerde naar een op een vlot in de rivier met zorg gebouwd badhuisje.

(1) Bij het afslaan van den storm hadden de verdedigers hiervan gebruik gemaakt.

Binnen de versterking stond een ruim, fraai houten huis, even als deze van langwerpigen vorm, met eene verdieping en met sirappen gedekt. Blijkbaar was zoo aan den bouw dáárvan als aan dien der versterking de meeste zorg besteed.

Het benedengedeelte van het huis was in verschillende vakken verdeeld, en diende tot huisvesting van het gros der verdedigers. De bovenverdieping, mede in verschillende vakken verdeeld, strekte voornamentlijk tot logies van ANTASARIE en de overige aanzienlijke personen der bezetting. Langs uitwendig aangebragte trappen werd de bovenverdieping bereikt, welke aan de voorzijde in eene opene galerij eindigde.

Binnen het werk waren een aantal groote en kleine kuilen gegraven, welke met water gevuld waren, en tot smoorputten voor de granaten moesten dienen. Tegen de palissadering stonden op verschillende plaatsen geheele bundels werplansen, van dunne bamboe vervaardigd, en in de nabijheid van het huis een aantal staken aan het einde van natgemaakte lappen voorzien, tot bluschmiddel bij het ontstaan van brand.

In de versterking vond men eenige groote en kleine djoekongs (*) op den grond liggen, welke, te water gelaten, op den terugtogt werden medegevoerd.

De vijand had bij zijne vlugt tien of twaalf metalen en ijzeren lilla's van verschillende lengte en kaliber, waaronder een ijzeren stuk van eigen maaksel en twee draaibassen afkomstig van Z. M. Stoomschip *Onrust*, achtergelaten. Twee dier stukken waren van vuursteensloten voorzien.

Behalven het geschut, werden eenige geweren en donderbussen, eene aanzienlijke hoeveelheid kogels en kardoezen voor lilla's, eenige Inlandsche sabels, een aantal lansen en een nog veel grooter getal van hout vervaardigde Daijaksche schilden, met allerlei kleuren en figuren beschilderd, buit gemaakt. Bovendien vond men eenige oorlogsgewaden, van tijgervellen en andere dierenhuiden vervaardigd, en een aantal met vederen versierde, eveneens van bont vervaardigde strijdmutsen.

Op de bovenverdieping van het huis vond men in een der vertrekken den troon van ANTASARIE, zijnde een van hout vervaardigde zetel met katoenen draperiën van allerlei kleuren versierd, en, behalven eenige andere meubels, in een belendend

(*) Smalle, langwerpige schuiten van weinig diepgang.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

vertrek de slaapplaatsen, in den vorm van britsen, der overige Hoofden van aanzien.

Ook werden er verscheidene voorwerpen gevonden, welke afkomstig waren van de *Onrust*, als: een scheepslantaarn van gekleurd glas, een fraaije verrekijker, eene trekzaag en een aantal conduite-boekjes der bemanning van genoemd stoomschip.

Een blikken trommel behelsde het zeer belangrijk archief van ANTASARIE.

Ook bijna al hun huisraad hadden de vlugtelingen achtergelaten, als: steenen- en ijzeren keukengereedschap van allerlei soort en eene groote hoeveelheid aardewerk, waaronder geheele stapels nieuwe borden en drinkkommetjes.

In de benedenverdieping vond men twee lijken. Het eene, van eenen gesneuvelde, werd voor een aanzienlijk persoon herkend; het andere was dat van eenen Sihonger, en deerlijk verminkt. De ongelukkige lag gebonden op den grond: de vijand had hem het hoofd en eene der handen afgehouwen, en was zijn ligchaam bovendien met een aantal klewanghouwen overdekt.

Naast het huis lag nabij de pallissadering een derde lijk, mede van een' gesneuvelde. Van een' derden vijand prijkte reeds bij het begin van het gevecht het op een bamboe gestoken hoofd op het plateau vóór *Tongka*. Het was dat van den zoon van een vijandig Hoofd, die de benting verliet, en in het bosch door een' onzer soldaten werd neêrgeschoten.

Het gezamentlijk getal verdedigers en andere personen binnen de benting zoude vijfhonderd hebben bedragen.

Behalven ANTASARIE, die de versterking des avonds zoude hebben verlaten, zouden SOERA-PATTI de moordenaar van de *Onrust* en verscheidene aanzienlijke Hoofden van den opstand zich gedurende het gevecht binnen de benting hebben bevonden.

ANTASARIE'S vrouwen en gezin hadden reeds vóór de komst der kolonnen *Tongka* verlaten.

NASCHRIFT.

In het artikel: „Togt naar *Montallah* en *Tongka*, onder bevel van den Kapitein der Infanterie VAN VLOTEN (October, November 1861)," voorkomende in de 3e aflevering van het zevende deel der derde Serie van den Militairen Spectator, leest men, dat de vijand waarschijnlijk des morgens tusschen 4 en 5 uur, begunstigd door de duisternis en den hevigen regen, welke des nachts tegen 2½ uur begonnen was, uit de benting gevlugt is.

Bovenstaand artikel, waarvan overigens door mij geen gebruik is gemaakt, las ik weinige dagen na het voltooijen dezer bladzijden.

IFT.

llah en *Tongka*, onder be-
ie VAN VLOTEN (October,
de 3e aflevering van het
den Militairen Spectator,
ijk des morgens tusschen
ternis en den hevigen re-
ur begonnen was, uit de

rigens door mij geen ge-
dagen na het voltooijen

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL

